

Charlotte Brontë

A LOWOODI ÁRVA

Jonafán Könyvmolyképző

Charlotte Brontë

A LOWOODI ÁRVA

regény

Könyvmolyképző Kiadó
Szeged, 2005

1

Aznap szó sem lehetett a délutáni sétáról. Reggel még járkáltunk egy óra hosszat a kopár cserjésben, de ebéd után (ha nem volt vendég, Mrs. Reed korán ebédelte) a hideg téli szél olyan sötét felhőket és olyan zuhogó esőt hozott, hogy további sétára nem is gondolhattunk.

Én nem bántam: sohasem szerettem a hosszú sétákat, különösen fagyos délutánokon. Irtóztam a hazatéréstől a félhomályban. Kezem-lábam megdermedt, fájt, hogy Bessie, a nőrsz folyton szid, és megalázott a tudat, hogy Eliza, John és Georgiana Reed mennyivel edzettebb, mint én.

Eliza, John és Georgiana most mamáját vette körül a szalonban. Mrs. Reed a kandalló mellett a díványon feküdt, és drága csemetéi között (pillanatnyilag sem nem veszekedtek, sem nem bőgtek) tökéletesen boldognak látszott. Azt, hogy én is csatlakozzam a többiekhez, nem kívánta, mondván: nagyon sajnálja, hogy engem kénytelen távol tartani magától; de addig, amíg Bessie-től nem hallja és a tulajdon szemével nem látja, hogy igyekszem barátságosabb és gyermekhez illőbb magatartást tanúsítani, amíg megnyerőbb, elevenebb modorra nem teszek szert, amíg fesztelenebbül, nyíltabban és természetesebben nem

viselkedem – addig kénytelen megfosztani engem azoktól a kiváltságoktól, amelyekben csak megelégedett, boldog gyermekeknek lehet részük.

– Mit fogott rám Bessie, hogy mit csináltam? – kérdeztem.

– Nem szeretem a szörszálhasogató és folytonosan kérdezősködő gyermekeket, Jane; különben is visszataszító az a gyermek, aki ilyen hangon beszél a felnőttekkel. Ül le valahol, és amíg nem tudsz tisztességes hangon beszélni, maradj csendben.

A nappaliból egy kis reggelizőszoba nyílt; besurrantam oda.

A kis szobában könyvespolc is állt: kerestem egy könyvet, de előbb megnéztem, hogy sok kép van-e benne. Aztán felmásztam az ablakfülke ülésére, lábamat magam alá húztam, és törökülésben helyezkedtem el. Csaknem egészen összevontam a vörös moaré függönyöket, így kettős biztonságban voltam.

Jobb kéz felől a vörös drapéria redői elzárták előlem a kilátást; bal felől az ablaküvegek csak megvédtek, de nem választottak el a sivár novemberi délutántól.

Mialatt lapozgattam, ezt a téli délutánt tanulmányoztam. Távolabb csak sápadt köd és felhő látszott; a közelben ázott pázsitot és vihartépte bokrokat láttam, s panaszos, szűnni nem akaró szélroham kergette vadul a szakadatlan esőt.

Megint a könyvembe mélyedtem – Bewick műve volt: *Anglia madárvilága*. A nyomtatott szöveggel általában édeskeveset törődtem, de volt néhány bevezető oldal, amely gyermeki képzeletemet is megragadta. Különösen azok a részek érdekeltek, amelyek a tengeri madarak lakóhelyeivel foglalkoztak: a „magányos sziklával és hegyfokokkal”, ahol csak madarak tanyáztak.

A szöveg szavai hozzákapcsolódtak a képekhez, és jelentőséget adtak a hullám csapdosta, magányosan álló sziklának: az elhagyatott parthoz kikötött rozoga csónaknak; a hideg és kísérteties holdnak, amely felhőfoslányok mögül kukucskált ki a süllyedő hajóroncsra.

Valamennyi kép egy-egy történetet mondott el; fejletlen értelmem és tökéletlen érzelmeim számára gyakran érthetetlen és mégis mélységesen érdekes történetet; éppen olyan érdekeset, amilyeneket Bessie mesélt el néha téli esteken, amikor véletlenül jó hangulatban volt. Ilyenkor behozta a vasalóasztalt a gyerekszoba kandallója mellé, megengedte, hogy köréje üljünk, s mialatt Mrs. Reed csipkefodrait vasalgatta, s a hálófőkötők szegélyét kolmizta, élénk fantáziánkat régi tündérmesékből vagy még régibb balladákban vett szerelmes és kalandos történetekkel táplálta.

Bewick könyvével a térdemen, most boldog voltam: boldog, legalábbis a magam módján. Semmitől sem féltem, csak attól, hogy megzavarnak, és ettől nemhiába féltem. A reggelizőszoba ajtaja kinyílt.

– Hé! Hol vagy, te nebánsvirág? – kiáltotta John Reed, de rögtön elhallgatott; nyilván azt hitte, senki sincs a szobában. – Hol az ördögbe van hát? Folytatta aztán. – Lizzy! Georgy! (Szólította a testvéreit.) Jane nincs itt. Mondjátok meg a mamának, hogy kiszaladt az esőbe – annyi esze sincs, mint egy állatnak!

„Milyen jó, hogy behúztam a függönyt” – gondoltam, és forrón kívántam, bár ne fedezné fel rejtkehelyemet.

Magától nem is fedezte volna föl. John sem szemfüles nem volt, sem gyors felfogású. Eliza azonban csak bedugta a fejét az ajtón, és rögtön tisztában volt a helyzettel.

– Biztosan az ablakfülkében gubbaszt, John!

S erre rögtön előbújtam, nehogy John rángasson ki onnan.

– Mit akarsz? – kérdeztem riadtan.

– Így mondjad: „Mit óhajt Reed úr?” – hangzott a felelet. – Azt akarom, hogy gyere ide – és elterpeszkedvén egy karoszekben, intett, hogy menjek oda, és álljak meg előtte.

John Reed tizennégy éves diák volt; négy évvel idősebb

nálam, mert én még csak tízéves múltam. Korához képest nagy és kövér fiú; bőre piszkosszürke és tele pattanással, arcvonásai durvák, keze-lába esetlenül hosszú. Rendszerint mohón, nagy falatokban nyelte az ételt, ettől valami epebajt kapott, a szeme fátyolos lett, s az arca petyhüdt. Most tulajdonképpen az iskolában kellett volna lennie, de mamája hazahozta egy-két hónapra az intézetből, merthogy „gyöngye a szervezete”. Mr. Miles, az igazgató azt mondta, kutya baja sem lenne, ha nem küldenének neki hazulról annyi süteményt és egyéb édességet, de az anyai szív megbotráncozott ezen a zord véleményen, és a másik, finomabb magyarázat felé hajlott: hogy tudniillik John beteges arcszínét a túl nagy szorgalom és talán az otthon után való vágyakozás okozza.

John nem sok gyöngédséget tanúsított anyjával és testvéreivel szemben, engem pedig határozottan utált. Bántott, sőt kínozott; nem kétszer vagy háromszor hetenként, még csak nem is egyszer vagy kétszer napjában, hanem állandóan. Minden idegszálam remegett tőle, és minden porcikám megborzadt, ha közelembbe került. Voltak perceim, amikor valósággal megvadított a félelem, mert fenyegetései és kízásai elől nem volt kihez menekülnöm. A cselédek nem akarták ifjú gazdájukat megsérteni azzal, hogy vele szemben pártomat fogják, Mrs. Reed pedig süket és vak volt ebben a tekintetben: ő soha nem látta, hogy a fia megütött engem, nem hallotta, hogy leszidott, holott előfordult, hogy John az anyja jelenlétében gorombáskodott velem vagy vert meg; igaz, többnyire anyja háta mögött.

Megszoktam, hogy Johnnak engedelmeskednem kell, hát odamentem hozzá. Vagy három percet azzal töltött, hogy nyelvét öltögette rám, majd kiszakadt a nyelve, olyan hosszsan kinyújtotta. Tudtam, hogy mindjárt ütni fog, és míg rettegvé vártam, hogy mi következik, arra gondoltam, milyen undorítóan csúf ez a fiú. Nem tudom, leolvasta-e gondolataimat arcomról, mert

egyszerre csak szó nélkül, hirtelen és olyan erővel ütött rám, hogy megtántorodtam, és mikor egyensúlyomat visszanyertem, egy-két lépéssel hátráltam a közeléből.

– Ezt azért kaptad, mert olyan szemtelen hangon beszélsz mával – mondta –, és azért az alattomoságért, hogy mindig a függöny mögé bújssz, meg azért, ahogy az előbb rám néztél, te patkány!

Mondom, megszoktam John Reed gyalázkodásait, és eszem ágában sem volt visszafelelni; minden gondom azt volt, hogyan fogom elviselni az újabb ütést, amely bizonyára nyomon követi a szitkozódást.

– Mit csináltál a függöny mögött? – kérdezte.

– Olvastam.

– Mit olvastál? Mutasd a könyvet!

Előhoztam a könyvet az ablakfülkéből.

– Hogy mered a könyveinket olvasni? Mama azt mondja, hogy te alárendelt személy vagy a házban. Pénzed nincs, apád nem hagyott rád semmit. Koldulnod kellene, nem pedig itt élned köztünk, mintha te is úrigyerek lennél, s anyánk költségén ugyanazt eszed és ugyanolyan ruhában jársz, mint mi. Majd adok én neked a könyvespolcaimon kotorászni! Vedd tudomásul, hogy a könyvespolc az enyém, az egész ház az enyém, vagy az enyém lesz egy-két év múlva. Most menj, és állj az ajtó mögé, de nem az ablakhoz vagy a tükör elé!

Szót fogadtam. Nem eszméltem rá mindjárt, hogy mi a szándéka, de amikor láttam, hogy felkapja a könyvet, és felém akarja hajítani, rémült sikoltással ösztönösen félrehúzódtam; sajnos, nem elég függén. A vastag kötet már repült, eltalált, én orra buktam, és esés közben belevágtam a fejemet az ajtó sarkába. Éles fájdalom hasított belém, a fejem vérzett, a rémület alábbhagyott; más érzelmek kerekedtek felül.

– Kegyetlen, gonosz kölyök! – kiáltottam. – Te gyilkos, te rabszolgahajcsár; olyan vagy, mint a római császárok!

Olvastam Róma történetét Goldsmithtől, és megvolt a véleményem Néróról, Caliguláról és a többiekről. Magamban párhuzamot vontam közöttük, de sohase hittem volna, hogy egyszer majd hangosan is el merem mondani, mit gondolok róluk.

– Micsoda?! Mit beszélsz?! – ordította. – Ilyet mersz mondani nekem? Eliza, Georgiana, hallottátok, mit mondott? Rögtön bepanaszolom mamánál, de előbb...

Hanyatt-homlok rontott nekem: belemarkolt a hajamba és a vállamba, elszánta magát a legrosszabbra. Valóban zsarnokot láttam benne: gyilkost. Éreztem, hogy fejemből szivárog a vér, végigcsöpög a nyakamon, metsző fájdalom nyilallt belém, már nem is félttem, csak dühömben remegtem. Nem tudom pontosan, hogy mit csináltam, de John torkaszakadtából üvöltötte: „Patkány! Patkány!” Neki kéznél volt a segítség: Eliza és Georgiana már fölszaladt Mrs. Reedért, és Mrs. Reed megjelent a színen, nyomában Bessie és Abbot nevű komornája. Szétválasztottak bennünket.

– Uramisten! – hallottam. – Így nekirontani John úrfinak! Mint egy fúria!

– Ki látott már ilyen méregzsákok!

Aztán megszólalt Mrs. Reed is:

– Vigyétek föl a vörös szobába, és zárjátok rá az ajtót.

Azonnal négy kéz nyúlt utánam. Fölvittek a lépcsőn.

2

Egész úton ellenszegültem, és ez a körülmény, amely nálam teljesen szokatlan volt, nagymértékben megerősítette Bessie és Miss Abbot rólam való amúgy is rossz véleményét. Tény az, hogy kissé elvesztettem a fejemet, vagyis inkább, ahogyan a franciák mondják: magamon kívül voltam. Tudtam, hogy a pillanatnyi lázadozással a legszigorúbb büntetésre is rászolgáltam, de mint minden lázadó rabszolga, én is eltökéltem magamban, hogy most már a végsőkig kitartok.

– Fogja erősen a karját, Miss Abbot; hiszen olyan, mint egy vadmacska.

– Szégyen, gyalázat! – sopánkodott a komorna. – Hogy viselkedhetik valaki így, Miss Eyre! Megütni egy fiatal úriembert, a jótevője fiát! A gazdáját!

– A gazdám? Miért gazdám ő nekem? Cseléd vagyok én?

– Nem, maga kevesebb, mint egy cseléd, mert nem dolgozik meg azért, hogy eltartsák. Így, üljön le, és szálljon magába.

Ekkor már odaértek velem abba a szobába, ahová Mrs. Reed utasított, és lenyomtak valahová. Ha rajtam áll, felpattanok, mint egy rugó, de a két pár kéz nem engedett fölkelni.

– Ha nem marad nyugton, lekötözzük – mondta Bessie. –

Adja kölcsön a harisnyakötőjét, Miss Abbot, az enyémet menten elszakítaná.

Miss Abbot elfordult, hogy vastag lábáról leoldja a szükséges madzagot. Ez az előkészület a megkötözéshez és a vele járó szégyen kissé lehűtött.

– Ne vegye le! – kiáltottam. – Inkább nem mozdulok.

Hogy jó szándékomat bebizonyítsam, mindkét kezemmel megkapaszkodtam a díványban.

– Nem is ajánlom, hogy mozduljon – mondta Bessie, és miután meggyőződött róla, hogy lecsillapodtam, elengedett, aztán karjukat összefonva, mindketten mogorván és bizalmatlanul bámultak rám, mintha kételkednének józan eszemben.

– Ilyet még sohasem tett – szólalt meg végre Bessie a komornához fordulva.

– De én mindig tudtam, hogy rossz a természete – hangzott a felelet. – Asszonyomnak nemegyszer megmondtam véleményemet a gyerekekről, és mindig igazat adott nekem. Alattomos kis jószág; ekkora kislányban még soha nem láttam ennyi ravaszságot.

Bessie nem válaszolt, de néhány pillanat múlva hozzám intézte a szót:

– A kisasszony tudhatná, hogy hálával tartozik Mrs. Reednek, hiszen ő tartja el, és ha kitenné a szűrét, mehetne a szegényházba.

Mit felelhettem volna? Nem először hallottam ezeket a szavakat; amióta az eszemet tudom, mindig így beszéltek velem. Állandóan ezt duruzsolták a fülembe, hogy ilyen meg olyan alárendelt helyzetben vagyok; olyan volt már ez az örökös szemrehányás, mint valami egyhangú dallam, bosszantó és kínos, de azért nem értettem világosan, hogy tulajdonképpen miről van szó.

– És nehogy egyenrangúnak képzelje magát a Reed kisasszonyokkal és Reed úrfival – mondta Miss Abbot – azért, mert

úrnóm megengedi, hogy együtt nevelkedjenek. Nekik sok lesz a pénzük, magának nem lesz semmije. Az a kötelessége, hogy alázatosan viselkedjék velük szemben, és igyekezze a kedvükbe járni.

– Mi csak a maga érdekében beszélünk – tette hozzá Bessie, ezúttal nem is nyers hangon. – Próbáljon kedves lenni, és tegye magát hasznossá, akkor talán otthont talál itt. De ha ilyen gyűlölködő és durva lesz, az úrnő biztosan kiteszi a házból.

– Különben is – folytatta Miss Abbot – a Jóisten majd megbünteti. Egyszer egy ilyen dühroham közben szörnyethalhat, és akkor mi lesz? Jöjjön, Bessie, hagyjuk őt magára, juj, de nem szeretnék az ő helyében lenni. Imádkozzék, Miss Eyre, ha egyedül marad; mert ha meg nem bánja bűnét, Isten megengedi, hogy a gonosz szellem leereszkedjék a kéményen, és elvigye magával.

Elmentek, és rám zárták az ajtót.

A vörös szoba afféle vendégszoba volt, de nagyon ritkán aludtak benne; csak olyankor, ha véletlenül annyi vendég gyűlt össze Gateshead Hallban, hogy minden helyiségre szükség volt.

Kilenc éve múlt, hogy Mr. Reed meghalt. Ebben a szobában lehelte ki lelkét; itt ravatalozták föl, innen vitték ki koporsóban a temetkezési vállalat emberei, és azóta valami sivár kegyelet őrizte a szobát a betolakodóktól.

A vörös szobára lassan leereszkedett az alkonyat. Négy óra elmúlt, és a borús délután szürkületbe hajlott. Hallottam, hogy az eső szakadatlanul veri a lépcsőház ablakát, s odakint a bokrok között süvölt a szél. A hideg valósággal kővé dermedtett, és bátorságom is alábbhagyott. Megalázottságom tudata, az önbi-zalom hiánya, a kétségbeejtő elhagyatottság mintha még vízzel locsolta volna elszántságomnak amúgy is hunyó parazsát. Mindenki azt mondja, hogy rossz vagyok, talán igazuk is van, hiszen most is arra gondolok, hogy bosszúból éhen halok. Ez

biztosan bűn; és vajon meghalni jó-e? Az a sírbolt, a gatesheadi szentély alatt, vajon csábító menedék-e? Azt mondják, olyan sírboltba temették Mr. Reedet. Erről Mr. Reed jutott eszembe, és növekvő borzalommal gondoltam rá. Nem ismertem, de tudtam, hogy ő volt az egyetlen nagybátyám – anyám bátyja –, azt is tudtam, hogy mint anyátlan-apátlan gyermeket házába fogadott, és halálos ágyán megígértette a feleségével, hogy fölnevel, és úgy fog bánni velem, mint édesgyermekeivel. Mrs. Reed valószínűleg azt hiszi, hogy megtartotta ígértétét, és ami azt illeti, meg is tartotta, már amennyire a természete engedte. Hogyan is szerethetne egy betolakodót, aki nem az ő családjából származik, és férjének halála óta semmiféle kapcsolat nem fűzi hozzá? Rendkívül terhes lehet, hogy egy nehezen kicsikart ígéret arra kényszeríti: anyja helyett anyja legyen egy idegen gyermeknek, akit nem tud szeretni, és hogy egy ellenséges idegent állandóan ott kell látnia családjá körében.

Különös dolog jutott eszembe. Nem kételkedtem – sohasem kételkedtem benne –, hogy Mr. Reed, ha élne, jól bánná velem. Most, ahogy ott ültem, és a fehér ágyat bámultam, meg az árnyékba borult falakat – olykor egy-egy megbűvölt pillantást vettem a homályosan csillogó tükörrre is –, emlékezetembe tódult mindaz, amit halott emberekről hallottam, halottakról, akik nem nyughattak sírjukban békén, mert utolsó kívánságaikat az élők nem teljesítették, s ezek a halottak feljárnak a földre, hogy megbüntessék az esküszegőket, és megbosszulják az elnyomottakat. Arra gondoltam, talán Mr. Reed szelleme sem pihenhet békén, mert tudja, hogy hűgának árvájával rosszul bánnak itt a földön, és ezért elhagyja nyugvóhelyét – akár a templom kriptájában, akár az elköltözötték ismeretlen világában van ez a nyugvóhely –, és megjelenik előttem ebben a szobában. Letöröltem könnyeimet, és elfojtottam a zokogást, nehogy szenvedélyes bánatom előcsaljon egy síron túli vigasztaló hangot, vagy hogy

a homályból egy megdicsőült arc hajoljon furcsa szánalommal fölem. Ez az elméletben vigasztaló elképzelés, ha megvalósul, borzalommal töltött volna el. Minden erőmmel védekezni akartam ellene, erős akartam lenni. Szemembe hulló hajamat hátrasimítottam, fölemeltem a fejemet, és megpróbáltam bátran körülnézni a sötét szobában. E pillanatban úgy tetszett; hogy valami fény villant meg a falon. Talán egy holdsugár hatolt be a redőny hasadékán? – kérdeztem magamtól. De nem, a holdfény mozdulatlan, ez a fény pedig mozgott; miközben rámeredtem, felcsúszott a mennyezetre, és fejem fölött lebegett. Most utólag már könnyű elképzelni, hogy valaki kézilámpással ment keresztül a pázsiton, de akkor, amilyen izgatott lelkiállapotban voltam, és amennyire fölkészültem a várható borzalmakra, azt hittem, a cikázó fény valamely túlvilági híradás. Szívem vadul dobogott, fejem égett, szárnysuhogást véltem hallani. Úgy tetszett, valami közeledik felém, azt hittem, megfulladok, levegő után kapkodtam. Bátorságomnak vége szakadt: az ajtóhoz rohantam, és kétségbeesett erőfeszítéssel ráztam a kilincset. Szaladó lépések közeledtek a folyosón, a kulcs megfordult a zárban, Bessie és Abbot lépett be a szobába.

– Rosszul van, Miss Eyre? – kérdezte Bessie.

– Micsoda pokoli lármát csapott! Még a csontjaim is bele-remegtek! – kiáltott föl Abbot.

– Vigyenek ki innen! Vigyenek a gyerekszobába! – könyörögtem.

– Miért? Megütötte magát? Látott valamit? – Ezt megint Bessie kérdezte.

– Világosságot láttam, és azt hittem, kísértet.

Bessie kezébe kapaszkodtam, és Bessie nem húzta el a kezét.

– Csak azért sikított, hogy ránk ijesszen – jelentette ki megvetően Abbot. – És hogy sikított! Ha fájna valamije, az ember megértené, de csak azért rendezte ezt a komédiát, hogy idecsaljon minket. Tudom, milyen agyafúrt.

– Mi történik itt? – kérdezte egy másik, fölényes hang. Mrs. Reed jött végig a folyosón. Főköttje lebegett, ruhája vészjóslóan suhogott. – Abbot és Bessie, úgy tudom, megparancsoltam, hogy Jane Eyre a vörös szobában marad, amíg én érte nem jövök.

– Miss Jane olyan hangosan sikoltzott, madame – védekezett Bessie.

– Eressze el a kezét – Mrs. Reed csak ennyit felelt. – Ereszd el Bessie kezét, gyermek. Biztosítalak, ha így viselkedel, még kevésbé szabadulsz. Gyűlölöm a ravaszságot, különösen gyermekekben. Csak azért is megmutatom, hogy fortéllyal semmire sem mégy. Most büntetésül egy órával tovább maradsz itt, és csak akkor engedlek ki, ha szót fogadsz, és csendben leszel.

– Ó, néni, kérem, irgalmazzon! Bocsásson meg! Ezt nem bírom, tessék valami más büntetést kitalálni! Meghalok, ha...

– Hallgass! Utálok ezt az erőszakoskodást... – Mrs. Reed kétségtelenül el is hitte ezt. Az ő szemében én egy koraérett színésznő voltam. Gonosz szenvedélyek, aljasságok, veszedelmes kétszínűségek megtestesülését látta bennem.

Bessie és Abbot elment, Mrs. Reedet pedig annyira felbőszítette az én most már őrzöngő félelmem és görcsös zokogásom, hogy belökött a szobába, és szó nélkül rám zárta az ajtót. Hallottam, amint elsuhogott, és azt hiszem, alighogy távozott, idegrohamot kaptam. Elvesztettem az eszméletemet.

3

Amikor magamhoz tértem, úgy éreztem, mintha irtózatossá lidércnyomásból ébrednék. Félelmetes, vörösen izzó fényt láttam magam előtt, s a vörös fényt vastag, fekete rudak keresztelték. Hangokat is hallottam, de olyasformán, mintha a beszédet a szél vagy a víz zúgása elfojtaná. Izgatottság, bizonytalanság és határtalan rémület szorította össze szívemet. Aztán ráeszméltem, hogy valaki fölemel, és párnákkal körültámogatva felültet, de olyan gyöngéd kézzel nyúl hozzám, ahogyan még soha senki. A fejem egy vánkoston vagy valakinek a karján pihent, és az jólesett.

Öt percen belül világosság derült a rejtélyre. Már tudtam, hogy az ágyamban fekszem, és hogy az a vörösen izzó fény a gyermekszoba kandallója. Éjszaka van, az asztalon gyertya ég, Bessie ott áll az ágyam mellett, kezében mosdótállal, az ágy fejénél pedig egy úr ül, és fölém hajol.

Kimondhatatlan megkönnyebbülés fogott el. A tudat, hogy egy idegen van a szobában, olyan valaki, aki nem tartozik Gatesheadhez és Mrs. Reedhez, megnyugtató. Biztonságban éreztem magam. Elfordultam Bessie-től (bár az ő jelenléte sokkal kevésbé volt kellemetlen, mint például Abbot jelenléte

lett volna), és az idegen úr arcát fürkésztem. Ráismertem: Mr. Lloyd volt, a gyógyszerész. Olykor, ha a cselédek megbetegedtek, őt hívatta el Mrs. Read. Ha neki magának vagy a gyerekeknek volt valami baja, természetesen orvost hívott.

– Nos, ki vagyok én? – kérdezte Mr. Lloyd.

Megmondtam a nevét, és odanyújtottam a kezemet. Mosolyogva fogta meg, és így szólt:

– Mindjárt jobban leszünk.

Lefektetett, és lelkére kötötte Bessie-nek, hogy nagyon vigyázzon rám, éjszaka ne zavarjanak. Még néhány utasítást adott, megígérte, hogy másnap újra eljön, és legnagyobb bánatomra elment.

Amíg ott ült az ágyam mellett, úgy éreztem, hogy minden rossztól megoltalmaz. De mihelyt az ajtó becsukódott mögöttem, sötétség borult a szobára, és megint mérhetetlen szomorúság nehezedett a szívemre.

– Nem próbálna meg aludni, kisasszonyka? – kérdezte egészen lágy hangon Bessie.

Alig mertem felelni, mert attól féltem, a következő percben megint goromba lesz.

– Megpróbálok.

– Nem kíván inni valamit? Vagy nem tudna enni egy falatot?

– Köszönöm, Bessie, nem kérek semmit.

– Akkor talán én is lefekszem, mert éjfél elmúlt. De ha kell valami, csak szóljon.

Ez a csodálatos gyöngédség felbátorított egy kérdésre:

– Mi bajom van, Bessie? Beteg vagyok?

– Azt hiszem, rosszul lett a sok sírástól a vörös szobában. De ne féljen, nemsokára jobban lesz.

Bessie átment a szomszédos cselédszobába. Áthallatszott a hangja:

– Jöjjön be aludni a gyerekszobába, Sarah. A világ minden kincséért sem mernék ma egyedül maradni azzal a szegény

kislánnyal. Mit csinállok, ha meg talál halni? Az a roham olyan furcsa volt, szeretném tudni, látott-e valamit, ami megrémítette. Az úrnő ma igazán túlságosan szigorú volt.

Sarah-val együtt jött vissza; mind a ketten lefeküdtek, de elalvás előtt még egy fél órát sugdolóztak. Egy-egy szót elkaptam a beszélgetésükből, ebből tudtam, hogy rólam van szó.

– Valamit látott, egy fehér leples alak suhant el előtte... A nyomában egy nagy fekete kutya... Három erős kopogtatás az ajtón... Valami fény a temetőudvarban, éppen az úr sírja fölött... és így tovább.

Végre elaludtak. A tűz sem parázslott már a kandallóban, a gyertya lángja kilobbant. Én átvirrasztottam ezt a rémekkel teli, hosszú éjszakát. Szememet, fületem, agyamat megfeszített éberségre kényszerítette az irtózatosszerű félelem. Csak gyermekek tudnak ennyire félni.

Másnap délben már felöltözve és kendőkbe bugyolálva ültem a gyerekszoba kandallója mellett. Testileg gyöngének és elesettnek éreztem magam; de mi volt az lelki nyomorúságomhoz képest? Néma könnyeim szakadatlanul peregtek, amint egy sós csöppet letörültem arcomról, nyomban ott volt a másik. Pedig tulajdonképpen boldog lehettem volna, mert Reedék közül senki sem volt otthon, az egész család kikocsizott. Abbot a másik szobában varrogatott, és Bessie – miközben ki-be járkált, játékokat rakott el, és fiókokban rendezgetett – hébe-hóba egy-egy váratlanul kedves szót szólt hozzám. Nekem, akit máskor állandóan szidtak és nyúztak, ez a helyzet valósággal békés paradicsomnak tűnhetett volna, de meggyötört idegeim még nem tudtak megnyugodni, és az örömeim még nem tudtam örülni.

Bessie lement a konyhába, és egy darab tortát hozott föl nekem, mégpedig egy szép, színes porcelántányéron. A tányér festett mintája paradicsommadarat ábrázolt; a madár egy indából és rózsabimbókból font koszorú közepén fészkel.

Máskor nem győztem bámulni a gyönyörű mintát, és gyakran kértem, hadd vehessem a kezembe, hogy közelebről megcsodálhassam. De még idáig mindig méltatlannak ítélték erre a kiváltságos élvezetre.

Az értékes kistányért most a térdemre helyezték, és barátságosan felszólítottak, hogy egyem meg a finom süteményt. Hiába! Legtöbbször úgy van az életben, hogy ami után sokáig, sóvárogva vágyakozunk, későn kapjuk meg. Most is így volt. A tortát nem tudtam megenni, és úgy láttam, a madár tollazata, a virágok színe valahogy megfakult. Félretoltam a tányért a süteménnyel együtt.

A délelőtt folyamán megjelent Mr. Lloyd.

– Micsoda, már fenn vagyunk? – mondta, amikor belépett.

– Nos, dadus, hogy van a kislány?

Bessie azt felelte, hogy nagyon jól vagyok.

– Ha jól van, akkor vidámabb arcot kellene vágnia. Jöjjön ide, Miss Jane. Ugye, Jane-nek hívják?

– Igenis, uram. Jane Eyre a nevem.

– De maga sírt, Miss Jane Eyre. Megmondaná nekem, hogy miért sírt? Fáj valami?

– Nem fáj semmi, uram.

– Ó, biztosan azért sírt, mert nem kocsizhatott ki a kisasszonyokkal – vágott közbe Bessie.

– Azt nem hiszem. Nem olyan kisbaba már, hogy ilyen semmiségért sírjon.

Én magam is így gondoltam, s mert önérzetemet sértette a hamis vád, már kész is voltam a felelettel:

– Ilyesmiért soha életemben nem sírtam. Gyűlölök kocsi-kázni. Azért sírok, mert el vagyok keseredve.

– Ugyan már, kisasszonyka – mondta Bessie.

A derék gyógyszerész kissé zavartnak látszott. Én ott álltam előtte, ő rám szögezte tekintetét. Apró szürke szeme nem sok

értelmet árult el, nekem most mégis úgy tetszett, hogy okosan csillog. Kemény vonású arca jóindulatról tanúskodott. Egy ideig elgondolkozva nézett rám, aztán megkérdezte:

– Mitől lett rosszul tegnap?

– Elesett – szólt Bessie, mielőtt felelhettem volna.

– Elesett?! Hogy lehet az? Egy ilyen nagy kislány már megtanulhatott volna rendesen járni. Hiszen legalább nyolc-kilenc éves!

– Fellöktek! – A sértett büszkeség ezt a magyarázatot ugrasztotta ki belőlem. – De nem attól lettem rosszul – tettem hozzá, mialatt Mr. Lloyd egy csipetnyi tubákot szippantott.

Mikor a tubákosszelencét visszatette mellényzsebébe, megkondult a cselédséget ebédre hívó gong. Mr. Lloyd ismerte a házi szokásokat.

– Ez magának szól, dadus – mondta –, menjen csak nyugodtan, én majd addig megleckéztetem Miss Jane-t.

Bessie szívesebben ott maradt volna, de mennie kellett, mert Gateshead Hallban az étkezéseknél mindenkitől szigorúan megkövetelték a pontosságot.

– Hát ha nem az eleséstől lett rosszul, akkor mitől? – folytatta a vallatást Mr. Lloyd, miután Bessie lement.

– Bezártak késő estig egy sötét szobába, ahol kísértet jár.

Mr. Lloyd mosolygott ugyan, de homlokát is összeráncolta.

– Kísértet! Hát mégiscsak kisbaba! Fél a kísértetektől?

– Mr. Reed kísértetétől nagyon félek. Ő ott halt meg, és ott is ravatalozták fel abban a szobában. Abba a szobába éjszaka senki be nem menne, Bessie se, más se, ha nem muszáj. Kegyetlenség volt, hogy engem bezártak oda egyedül, sötétben, gyertya nélkül – olyan kegyetlenség volt, hogy soha el nem felejttem!

– Csacsiság! Ettől keseredett el olyan nagyon? Most is fél? Nappal is?

– Nappal nem félek, de nemsokára megint éjszaka lesz... és

különb en is... szerencsétlen vagyok... nagyon szerencsétlen, más mindenféle miatt is.

– Mi az a más mindenféle? Nem mondaná meg nekem?

Ó, hogy szerettem volna nyíltan felelni erre a kérdésre! Hogy szerettem volna mindent elmondani! De olyan nehéz volt a választ megfogalmazni. A gyermek érez, de érzéseit nem tudja elemezni; és ha gondolatban talán elemzi is érzéseit, az eredményt nem tudja szavakba foglalni. Milyen jó lenne könnyíteni szívemen, és megosztani bánatomat valakivel! Nem, nem szalaszthatom el ezt az első és egyetlen alkalmat! Egy darabig zavartan hallgattam, aztán ha nem is bőbeszédűen, de őszintén nekivágtam a feleletnek:

– Először is se apám, se anyám, se testvérem nincsen.

– De van egy jó nagynénje, és vannak unokatestvérei.

Megint hallgattam egy darabig, aztán félszegen folytattam:

– John Reed fellökött, és nagynéném bezárt a vörös szobába.

Mr. Lloyd megint elővette tubákosszelencéjét.

– De hát Gateshead Hall olyan gyönyörű – mondta. – Nem örül annak, hogy ilyen előkelő helyen élhet?

– Nem az én házam, uram. Abbot azt mondja, még egy cselédnek is több joga van ahhoz, hogy itt éljen, mint nekem.

– Badar beszéd! Csak nem kívánczik máshová innen? Ostobaság lenne!

– Bár lenne hová mennem, de nincs! Soha nem szabadulhatok Gatesheadből, amíg felnőtt nem leszek.

– Ki tudja, hátha mégis? Mrs. Reeden kívül nincsenek rokonai?

– Úgy tudom, nincsenek, uram.

– Édesapjának sem voltak rokonai?

– Nem tudom. Egyszer megkérdeztem Reed nénit, és ő azt mondta, hogy vannak Eyre nevű, alacsony sorban élő, szegény rokonaim, de ő nem tud róluk semmit.

– És iskolába szeretne járni?

Megint elgondolkoztam, jóformán azt sem tudtam, mi az, hogy iskola. Bessie néha beszélt az iskoláról; azt mondta, hogy ott fiatal hölgyek ülnek a padokban, hátegyenesítő deszkákkal, mereven, és hogy nagyon illedelmesen és finoman kell viselkedniük. John Reed gyűlölte az iskoláját, és szidta a tanítóját, de John Reed véleményére én úgysem adtam semmit. És ha az, amit Bessie az iskolai fegyelemről beszélt, kissé riasztó volt is – mielőtt Gatesheadbe jött, Bessie egy olyan családnál szolgált, ahol fiatal lányok voltak, azoktól tudta, amit tudott –, a növendékek annyi mindent tanultak, hogy az iskola mégsem lehet olyan borzasztó hely. Bessie dicsekedve mesélte, hogy a fiatal hölgyek milyen gyönyörű tájképeket és virágcsendéleteket festettek, megtanultak zongorázni és énekelni, erszényeket csomóztak, francia könyvekből fordítottak. Mindezt irigyen hallgattam. Azonkívül az iskola változatosságot jelentene: hosszú utazást, szabadulást, egy új élet kezdetét.

– Igen. Nagyon szeretnék iskolába járni.

Tűnődéseimből ezt a hallható következtetést vontam le.

– Nahát akkor! Ki tudja, hogyan fordulnak a dolgok? – mondta Mr. Lloyd, amikor felállt. – A gyermeknek levegő- és környezetváltozásra van szüksége – tette hozzá, mintha magában beszélne. – Idegei rossz állapotban vannak.

Bessie visszatért, és abban a pillanatban megcsikordultak a hintó kerekei a kavicsos felhajtón.

– Az úrnő érkezett haza? – fordult Bessie-hez Mr. Lloyd.
– Szeretnék beszélni veled, mielőtt elmegyek.

Bessie áttessékelte a patikust a reggelizőszobába. Abból, ami ez után a beszélgetés után történt, arra következtetek, hogy a gyógyszerész valóban szóba hozta az iskolát, és megkockáztatta az indítványt, hogy Mrs. Reed küldjön engem intézetbe.

Az indítványt Mrs. Reed kétségtelenül elfogadta, sőt kapva kapott rajta. Később ugyanis véletlenül kihallgattam egy beszél-

getést. Egy este Abbot és Bessie a gyerekszobában varrogott. Azt hitték, alszom.

– Az úrnő – hallottam Abbot hangját – nagyon örül, hogy megszabadulhat egy ilyen neveletlen gyermektől, aki mindenkinek csak terhére van, és mindig mintha lesben állna, és valami gonoszságon törné a fejét.

Életemben először hallottam azt is – Abbot mondta Bessie-nek –, hogy apám szegény lelkész volt. Ezt a házasságot mindenki rangon alulinak tartotta és ellenezte, de anyám nem hallgatott senkire. Reed nagyapát annyira felháborította anyám engedetlensége, hogy kitagadta, és egyetlen shillinget sem adott neki. Egyévi házasság után apám tífuszban megbetegedett. Abban a nagy gyárvárosban, ahol apám parókiája volt, tífuszjárvány ütött ki, és apám a szegény betegeket látogatta, azoktól kapta meg a bajt, anyám meg apámtól, és egy hónap alatt mind a ketten meghaltak.

Bessie sóhajtozva hallgatta a történetet, és a végén így szólt:

– Szegény Jane kisasszonyt is lehet ám sajnálni, Abbot.

– Igen – felelte Abbot. – Ha kedves, szép gyermek lenne, sajnálni lehetne árvaságáért. De egy ilyen kis varangyos béka nem érdemel szánalmat.

– Ebben van valami – hagyta rá Bessie. – Egy olyan gyönyörű teremtést, mint Miss Georgiana, hasonló helyzetben mindenestre jobban sajnálna az ember.

– Igen, én is rajongok Miss Georgianaért – lelkesedett Abbot. – Ennivaló azokkal a hosszú, bodros fűrtjeivel és a kék szemével. És az a csodálatos arcszíne! Mintha festve volna! De jó lenne vacsorára egy kis sajtos pirítós kenyér, Bessie!

– Azt bizony én is megenném. Pirított hagymával. Gyerünk vacsorázni.

Lementek.

4

A Mr. Lloydal folytatott beszélgetésből meg abból, amit Abbot és Bessie idézett szavaiból megtudtam, reményt merítettem, és most már magam is igyekeztem meggyógyulni. Úgy látszott, a változás nincs messze. Sóvárogva, de türelmesen vártam. A változás azonban késett, napok és hetek múltak. Már teljesen egészséges voltam, és még mindig semmi célzás arra, amin állandóan rágódtam. Mrs. Reed időnként szigorú tekintettel kémlelt, de ritkán szólt hozzám. Betegségem óta még élesebb határvonalat vont közém és gyermekei közé. Egy kis fölkében egyedül aludtam, büntetésből egyedül kellett étkeznem, és az egész napot a gyermekszobában kellett töltenem, míg unokatestvéreim a nappaliban tanyáztak. Arról, hogy iskolába akarnak küldeni, egyetlen szó sem esett, mégis ösztönösen éreztem – és tudtam, nem tévedek –, hogy Mrs. Reed nem sokáig fog megtűrni a saját fedele alatt. Tekintete, ha rám nézett, mélyen gyökerező és legyőzhetetlen ellenszenvet árult el.

Elmúlt november, december és januárnak is a fele. Karácsonyt és újév napját a szokott ünnepi vidámsággal ülték meg Gatesheadben. Ajándékokat osztogattak, ebédeket és estélyeket adtak. Engem természetesen mindenféle szórakozásból kizártak.

Az én részem a vigalomból mindössze annyi volt, hogy naponta végignéztem Eliza és Georgiana öltözködését. Muszlinfelhőbe burkolták őket, vörös selyemszalagot kötöttek a derekukra, hajukat művészi gyűrűkbe bodorították. Utánuk néztem, amint leereszkedtek a lépcsőn, aztán egy darabig hallgattam a zongora és a hárfa hangját – a szalonból felszűrődött a zene –, a komornyik és az inas jövését-menését, a kristály és porcelán csörrenését, ahogy a frissítőket körülkínálták; meg a beszélgetés zümmögése is fölhallatszott, ha a szalonajtók nyíltak-csukódtak. Mikor ebbe a szórakozásba beleuntam, visszavonultam a lépcsőkortláltól az elhagyatott és csöndes gyermekszobába. Kicsit szomorú voltam, mint olyan sokszor, de korántsem elkeseredett.

Lassan vánszorogtak az órák, mialatt arra vártam, hogy a vendégek elmenjenek, és feszülten figyeltem, nem hallom-e még Bessie közeledő lépéseit. Olykor közben is felszaladt, a gyűszűjét vagy az ollóját kereste, vagy hozott nekem valamit vacsorára – egy zsemlet vagy egy kis sajtos süteményt –, ilyenkor ott ült az ágyam szélén, amíg megettem, aztán bedugdosta körülöttem a takarót, sőt két alkalommal meg is csókolt, és azt mondta:

– Jó éjszakát, Miss Jane.

Ha ilyen kedves volt, úgy éreztem, hogy Bessie a legjobb, a legszebb, a legkedvesebb élőlény az egész világon. Ilyenkor forrón kívántam, bár mindig barátságos és szeretetre méltó lenne, és soha ne lökdösne, ne leckéztetne, ne szidna ok nélkül, mint szokta.

Azt hiszem, Bessie Lee természettől fogva tulajdonképpen derék leány volt. Minden munkáját szépen, rendesen végezte, a meséléshez pedig határozottan tehetsége volt, én legalább erre következtettem abból, hogy esti meséit olyan élvezettel hallgattam. Amennyire emlékszem, csinos is volt, karcsú fiatal lány, a haja fekete, szeme sötét, vonásai finomak, arcbőre sima. De

szeszélyes volt és hirtelen, sokszor igazságtalan. Még így is őt szerettem legjobban Gateshead Hall minden lakója közül.

Január tizenötödike volt, reggel kilenc körül. Bessie lement reggelizni, unokatestvéreimet még nem hívta le az anyjuk. Eliza feltette a kalapját, belebújt kerti köpenyébe, hogy kimenjen a baromfit megetetni. Ez egyik kedvenc foglalkozása volt, főként azért, mert a tojást eladta a házvezetőnőnek, és a pénzt összegyűjtötte. Jó üzleti érzéke volt, és nagyon szerette a pénzt. Ez a hajlama nemcsak abban mutatkozott, hogy tojást és csirkét adott el a háztartásnak, hanem abban is, hogy a kertésszel üzleti összeköttetésben állott. Virággyökereket, magvakat, palántákat adott el. A kertész utasítást kapott Mrs. Reedtől, hogy mindent vásároljon meg, amit Eliza az ő külön kis kertjéből el akar adni. Eliza talán még a haját is eladta volna, ha haszna van belőle. Ami a pénzét illeti, azt eleinte mindenfelé eldugdosta, egy-egy darab rongyba vagy hajgöndörítő papirosba burkolva. De mint-hogy a szobaleány felfedezte a rejtékhelyeket, Eliza inkább rászánta magát, hogy féltett kincsét anyjára bízta. Uzsorakamatra, ötven-hatvan százalékra, kölcsönadta anyjának a pénzt, a kamatokat negyedévenként bevasalta, és az elszámolást pontosan följegyezte.

Georgiana magas széken ült a tükör előtt, és fésülködött; művirágot és kifakult dísztollakat font a hajába, ezeket a kincseket a padláson, egy fiókban találta. Én az ágyamat vettem be, mert Bessie szigorúan rám parancsolt, hogy mire visszajön, rendben legyen az ágyam. (Bessie újabban afféle pesztonkának használt föl engem, segítettem neki takarítani, port törölgetni stb.) Miután összehajtottam a hálóingemet, és letakartam az ágyat, az ablakfülkében a szétszórt képeskönyveket és a babaház bútorait szedegettem össze. Georgiana rám mordult, hogy ne nyúljak az ő játékaikhoz (a pici székek és tükrök meg a babatányérok és babacsészek ugyanis az ő tulajdonai voltak).

Minthogy más dolgom nem volt, azzal szórakoztam, hogy ráleheltem az ablak jégvirágaira, s így a tenyéryi tiszta üvegen át kiláttam a kertbe. Erősen fagyott, és dermedt csend volt odakint.

Ebből az ablakból le lehetett látni a kocsifelhajtóra és a portás fülkéjére. Éppen amikor sikerült már az ezüstsziromú jégvirágokból annyit felolvasztanom, hogy leláthassak, a kapuszárnyak kicsapódtak, és egy hintó gördült a felhajtóra. Közömbösen néztem a kocsit. Gatesheadbe sokszor érkeztek vendégek, de olyanok, akik engem érdekeltek, soha. A hintó megállt a ház előtt, a csengő hangosan felvisított, a látogatót beengedték. Mindez, mondom, nem érdekelt. Figyelmemet egy éhes kis vörösbegy kötötte le. A madárka a kopasz cseresznyefa ágain csiripelt, az ablakkeret közvetlen közelében. Reggelim maradványai – tej és kenyér – még ott voltak az asztalon. Szétmorzsoltam egy darabka kenyeret, a tolóablakon egy kis rést nyitottam, és a morzsát kiszórtam az ablakpárkányra. Ebben a pillanatban Bessie nyitott be sietve a gyermekszobába.

– Vesse le a kötényt, Miss Jane. Mit csinál ott? Megmosta ma reggel a kezét és az arcát?

Mielőtt feleltem, még egyszer feltoltam az ablakot, hogy a madárka eleségét biztosítsam. Kiszórtam a morzsákat; egy részük az ablakpárkányra hullott, a többi a cseresznyefa alacsony ágaira. Aztán becsuktam az ablakot, és Bessie felé fordultam.

– Még nem mosakodtam, Bessie. Most készültem el a töröltetéssel.

– Jaj, de sok baj van magával, szófogadatlan gyermek! És most mit csinál ott? Egészen kipirult, biztosan megint valami rosszat művelt. Mit nyitogatja azt az ablakot?

Erre már nem kellett felelnem, mert Bessie nagyon sietett, és nem ért rá a magyarázatot meghallgatni. Odaráncigált a mosdóasztalhoz, könyörtelenül, de szerencsére nagyon gyorsan beszappanozta és lemosta az arcomat meg a kezemet, durva törül-

közövel szárazra dörgölte, rakoncátlan hajamat egy tüskés kefével rendbe hozta, leoldotta a kötényemet, gyorsan a lépcsőhöz vezetett, és rám parancsolt, hogy azonnal menjek le a reggelizőszobába, mert várnak.

Szerettem volna megkérdezni; ki az, aki rám vár, szerettem volna megkérdezni, hogy ott van-e Mrs. Reed is, de Bessie már eltűnt, és becsukta mögöttem a gyermekszoba ajtaját. Lassan bandukoltam lefelé a lépcsőn. Majdnem három hónapja volt már, hogy Mrs. Reed nem hívatott. Száműztek a gyerekszobába, s úgy elszoktam a reggelizőszobától, az ebédlőtől és a társalgótól, hogy irtóztam belépni bármelyikbe is.

Ott ácsorogtam az üres előcsarnokban, a reggelizőszoba ajtaja előtt, nem mertem bemenni. Egész testemben remegtem. Micsoda gyáva kis nyomorult lett belőlem! Az igazságtalan büntetés annyira megfélemlített, hogy sem a gyerekszobába nem mertem visszamenni, sem a reggelizőszobába nem mertem benyitni. Vagy tíz percig álltam ott izgatottan és tétován. Aztán amikor odabenn dühösen megrázták a csengőt, tudtam, hogy nincs menekvés: be kell mennem.

Vajon ki akar beszélni velem? – kérdeztem önmagamtól, mialatt mind a két kezemmel próbáltam lenyomni a nehezen járó kilincset. Kit fogok odabent látni Reed nénin kívül? Férfit vagy nőt? A kilincs végre engedett, az ajtó kinyílt. Beléptem, mély bókot csaptam, aztán fölpillantottam – egy fekete oszlop állt előttem! Nekem legalább első pillanatra úgy tetszett, hogy egy magas, keskeny, feketébe göngyölt oszlop meredezik a szőnyegen. A tetején szigorú arc ült, olyan volt, akár egy lárva, amit oszlopfőnek tettek oda.

Mrs. Reed szokott helyén ült, a kandalló mellett. Intett, hogy lépjek közelebb. Ezekkel a szavakkal mutatott be a kőből faragott idegennek:

– Ez az a kislány, akinek érdekében önhöz fordultam.

A férfi – most láttam csak, hogy élő ember – lassan arrafelé fordította a fejét, ahol én álltam. Bozontos szemöldöke alatt pislogó szürke szemével kutatóan nézett rám, aztán mély, ünneplés hangon szólalt meg:

– Kis növésű. Hány éves?

– Tíz.

– Már tíz? – kérdezte kételkedően, és tovább fürkészte az arcomat. – Hogy hívnak, kislány?

– Jane Eyre a nevem, uram.

Közben fölnéztem rá. Úgy tetszett, hogy magas, de hát én nagyon kicsi voltam. Széles arcának durva vonásai és egész megjelenése után ítélve, mogorva és pöffeszkedő ember lehetett.

– Hát aztán jók vagyunk-e, Jane Eyre?

Nem felelhettem azt, hogy jó vagyok. Tudtam, hogy környezetem rossz gyermeknek tart, tehát hallgattam.

Mrs. Reed felelt meg helyettem azzal, hogy sokatmondóan megrázta a fejét. Aztán hozzátette:

– Azt hiszem, Mr. Brocklehurst, minél kevesebbet beszélünk erről a témáról, annál jobb.

– Nagyon elszomorít, hogy ilyen kell hallanom! Majd beszélünk egymással! – Függőleges helyzetéből leereszkedett egy karosszékre, Mrs. Reeddel szemben. – Gyere ide! – szólt.

Odamentem. Egyenesen maga elé állított. Most, hogy csaknem egy vonalban voltam az arcával, láttam, milyen hatalmas az orra. Micsoda arc! Micsoda száj! Micsoda kiugró lapátfogak!

– Nincs szomorúbb, mint egy rossz gyermeket látni – kezdte –, különösen egy rossz kislányt. Tudod te, hová jutnak haláluk után a gonoszok?

– A pokolba jutnak – feleltem készségesen, ahogy tanultam.

– És mi a pokol? Meg tudnád nekem mondani, hogy mi a pokol?

– Egy nagy verem, ahol tűz ég.

– És szeretnél beleesni abba a verembe, és örökké ott égni?

- Nem szeretnék, uram.
- Mit kell tenned, hogy ezt elkerülhesd?

Egy pillanatig gondolkoztam, s mikor megszólaltam, helytelenül válaszoltam:

- Vigyáznom kell az egészségemre, nehogy meghaljak.
- Hogy vigyázhatnál az egészségedre? Naponta sok, nálad kisebb gyermek hal meg. Alig néhány napja temettem el egy öt éves gyermeket, jó kisgyerek volt – a lelke most már a mennyországban van. Attól félek, ha te meghalnál, nem kerülnél a mennyországba.

Mint hogy nem állt módomban kétségeit eloszlatni, lesütöttem a szememet, és azt kívántam, bár valahol messze lehetnék.

– Remélem, hogy ez a sóhaj szívedből fakadt, és megbántad, hogy valaha is gondot okoztál kiváló jóttevődnek.

„Jótévőm! Jótévőm! – gondoltam magamban. – Mindenki azt mondja, hogy Mrs. Reed az én jótévőm. Ha ez igaz, akkor a jótévő nagyon kellemetlen valami lehet.”

– Szoktál imádkozni reggel és este? – folytatta az idegen a vallatást.

- Igenis, uram.
- A Bibliát is szoktad olvasni?
- Néha.
- Szívesen olvasod a Bibliát? Szereted?
- Szeretem a Jelenéseket és Dániel könyvét, a Teremtés könyvét és Sámuelet. Mózes második könyvének egyes részeit és egy-két részt a Királyok könyvéből és a Krónikákból, és Jób meg Jónás történetét.

- És a zsoltárokat? Remélem, a zsoltárokat is szereted?
- A zsoltárokat nem szeretem, uram.
- Nem szereted a zsoltárokat? Ki hallott már ilyet? Nekem van egy kisfiam, fiatalabb, mint te, hat zsoltárt tud könyv nélkül, és ha megkérdem tőle, hogy mit szeretne jobban, mézes süte-

ményt enni vagy zsoltyárt tanulni, a kisfiám azt feleli: „Ó, inkább a zsoltyárt! A zsoltyárokat az angyalok éneklik, és én már ideleln a földön kis angyal szeretnék lenni.” És akkor gyermeki áhítatának jutalmául két mézest kap.

– A zsoltyárok nem érdekesek – mondtam.

– Ez is azt bizonyítja, hogy gonosz a szíved. Imádkoznod kell, hogy Isten megváltoztasson: vegye el kőszívedet, és adjon helyette húsból és vérből való, új és tiszta szívet.

Éppen fel akartam vetni a kérdést: hogyan lehet a szíveket kicserélni, de Mrs. Reed közbelépett, mondván, hogy üljek le. Azontúl aztán csak ő beszélt:

– Azt hiszem, Mr. Brocklehurst, abban a levélben, amelyet három héttel ezelőtt írtam önnek, jeleztem, hogy ennek a kislánynak a jelleme és a magaviselete nem olyan, amilyennek kellene lennie. Ha fölveszi őt a lowoodi iskolába, nagyon megkérném, hogy az igazgatónő és a tanítónők szigorúan tartsák szemmel. Legnagyobb hibája az, hogy hazudik és kétszínű. Ezt előttem mondom, Jane, nehogy Mr. Brocklehurstöt is félrevezesd.

Nemhiába utáltam Mrs. Reedet, nemhiába rettegtem tőle. Kegyetlenül tudott bántani. Jelenlétében soha nem éreztem magamat jól. Ha mégolyan alázatosan engedelmeskedtem is neki, ha mégannyira igyekeztem is kedvében járni, minden erőfeszitésem hasztalan volt, és legjobb szándékomat a fentiekhez hasonló kijelentésekkel jutalmazta. Ez a vád, amely egy idegen ember füle hallatára hangzott el, szíven ütött. Homályosan éreztem, hogy Mrs. Reed máris el akarja venni kedvemet az új élettől. Éreztem, noha nem tudtam volna ennek az érzésnek kifejezést adni, hogy máris az ellenszenv, az egyenetlenség magvát szórja jövőm útjára. Láttam magam, amint Mr. Brocklehurst szemében ravasz, rossz gyermekké változtam. Hogyan védekezzem?

Sehogy – gondoltam magamban, és alig bírtam a zokogást

visszafojtani. Sietve kitöröltem szememből a könnyeket, kétségbeesésemnek ezeket az áruló jeleit.

– A kétszínűség valóban elszomorító hiba egy gyerekben – mondta Mr. Brocklehurst –, egy tőről fakad a hamissággal. Természetes, hogy szemmel kell őt tartani, Mrs. Reed; majd én beszélek Miss Temple-lel és a tanítónőkkal.

– Szeretném, ha jövőendő életkörülményeinek megfelelően nevelnék – folytatta jótevőm –, dolgos legyen és alázatos. Ami a vakációkat illeti, az ön engedelmével minden szünidőt Lowoodban fog tölteni. Akkor hát, mihelyt lehet, útnak indítom, Mr. Brocklehurst. Biztosítom önt, alig várom, hogy megszabaduljak e felelősségtől, amely már kezdett nagyon terhessé válni.

– Értem, asszonyom, tökéletesen értem. Én most búcsúzó vagyok is. Egy-két héten belül hazatérek Brocklehurst Hallba. Barátom, a főesperes, aligha fog előbb elengedni. Miss Temple-t mindenestre értesítem, hogy új növendék érkezik, így hát nyugodtan küldheti a gyermeket, amikor önnek alkalmas. Isten áldja meg.

– Isten áldja meg, Mr. Brocklehurst. Adja át, kérem, szíves üdvözlétemet feleségének, leányainak, valamint fiának.

– Átadom, asszonyom. Itt van egy könyv, kislány, az a címe: *A gyermek útmutatója*. Olvasgasd áhítattal, különösen azt a fejezetet, amelyik a szófogadatlan, hazug és alattomos Martha G. szörnyűséges, hirtelen haláláról szól. Martha G. ugyanis szófogadatlan, hazug, alattomos gyermek volt.

Ezekkel a szavakkal Mr. Brocklehurst egy vékony füzetkét nyújtott át nekem, majd miután kocsijáért csengetett, eltávozott.

Kettesben maradtam Mrs. Reeddel. Néhány néma perc telt el. Mrs. Reed varrt, én néztem őt. Mrs. Reed akkoriban harminchat vagy harminchét éves lehetett. Egyenes vállú, jól megtermett asszony volt, vastag lábú, nem magas, és bár kövér, korántsem elhízott. Arca széles, állkapcsa erős. Homloka alacsony, orra és szája eléggé szabályos. Színtelen szemöldöke

alatt könnyörtelen tekintetű szempár csillogott, bőre sötét és cserzett, a haja lenszínű. Egész szervezete makkegészséges, a betegséget csak hírből ismerte. Pontos, ügyes háziasszony volt; a háztartást és a gazdaságot egyaránt alapos hozzáértéssel vezette. Még gyermekei is ritkán mertek szembeszállni tekintélyével. Jól öltözködött, és megjelenéséhez, magatartásához illett is a szép ruha.

Alacsony széken ültem, néhány lépésnyire tőle, és az arcát figyeltem. Olvasni próbáltam a vonásaiból. Kezemben a füzetet szorongattam, amelynek a hazug leány hirtelen haláláról szóló fejezetére különösen felhívták a figyelmemet. Ami az imént történt: amit Mrs. Reed mondott rólam Mr. Brocklehurstnek, a beszélgetés hangja még friss, lüktető fájdalommal égette agyamat. Minden egyes szót hallani véltem újra, és szívemben szenvedélyes gyűlölet erjedt.

Mrs. Reed felpillantott munkájáról. Tekintete rajtam pihent, ujjai abbahagyták fürge mozgásukat.

– Menj innen – mondta –, menj vissza a gyerekszobába.

Valami sértőt láthatott magatartásomban, mert hangja rendkívüli, bár visszafojtott ingerültséget árult el.

Fömlálltam, elmentem az ajtóig, aztán visszafordultam. Előbb az ablakhoz léptem, aztán megálltam Mrs. Reed előtt.

Éreztem, hogy beszélnem kell. Letapostak – és nekem vissza kell adnom a kölcsönt, de hogyan? Honnan merítek erőt, hogy ellenségesen bosszút álljak? Összeszedtem magam, és durván a szemébe vágtam:

– Nem vagyok hazug, nem vagyok kétszínű! Ha az lennék, azt mondtam volna önnek, hogy szeretem. De én nyíltan megmondom, hogy nem szeretem. Jobban gyűlölöm, mint bárki mást a világon, John Reed kivételével! Ez a könyv egy hazug lányról szól, adja oda a leányának, Georgianának, mert ő az, aki hazudik, nem én!

Mrs. Reed keze még mindig tétlenül pihent a varrásán. Jég-hideg tekintete fagyosan meredt rám.

– Van még valami mondanivalód? – kérdezte, nem olyan hangon, ahogy gyermekekkel szokás beszélni, hanem inkább mintha egy felnőtt ellenséghez szólna.

Szeme, hangja még inkább felkavarta bennem a gyűlöletet. Egész testemben remegve, leküzdhetetlen izgalomtól ösztökélve folytattam: – Boldog vagyok, hogy nem rokonom; soha többé nem fogom néninek szólítani, amíg csak élek. Ha nagy leszek, soha meg nem látogatom, és ha valaki megkérdezi, hogyan bánt velem, és hogy szerettem-e önt, meg fogom mondani, hogy ha csak eszembe jut, már rosszul leszek, és hogy irgalmatlanul, kegyetlenül bánt velem.

– Hogy mersz ilyet mondani, Jane Eyre?

– Hogy hogy merek ilyet mondani, Mrs. Reed? Hogy merek?! Hiszen ez az igazság! A színigazság. Azt hiszi, hogy nekem nincs szívem, hogy én meg tudok lenni szeretet nélkül, jó szó nélkül? De én nem tudok így élni! Ön nem ismer könyörületet. Halálom napjáig nem fogom elfelejteni, hogy belökött a vörös szobába, kíméletlenül, durván belökött, és rám zárta az ajtót. Pedig tudta, hogy iszonyatosan félek, hiszen kiabáltam is, majd megfulladtam a kétségbeeséstől, kiabáltam, hogy „Irgalom, Reed néni! Irgalom!” És miért büntetett ilyen kegyetlenül? Azért, mert az a gonosz fia megvert, leütött a lábamról, semmiért! Mindenkinék, aki kérdezi, pontosan el fogom mondani, hogyan történt. Az emberek azt hiszik, hogy Mrs. Reed jó asszony; de én tudom, hogy rossz, keményszívű. Ön az, aki hazudik!

A szóáradat még javában ömlött belőlem, amikor már valami ujjongó érzés fogott el, a felszabadultságnak, a diadalnak olyan mámora, amelyhez hasonlót még sohasem éreztem. Mintha valami láthatatlan kötelék leszakadt volna rólam, és – amit soha nem mertem remélni – felszabadultam volna.

Ez az érzés nem volt alaptalan: Mrs. Reed határozottan megremült. A varrás lecsúszott térdéről, két kezét fölemelte, ide-oda ringott a széken, sőt még az arca is eltorzult, mintha sírás fojtogatná.

– Mi lelt, Jane? Te tévedés áldozata vagy! Miért remegsz ennyire? Igyál egy pohár vizet!

– Nem kérek, Mrs. Reed.

– Akarsz még valamit tőlem, Jane? Hidd el, jó barátod szeretnék lenni.

– Azt nem hiszem, Mrs. Reed. Most mondta Mr. Brocklehurstnek, hogy jellemtelen vagyok, hazug, alattomos. Ne féljen: Lowoodban mindenkinek elmondom, kicsoda ön, és mit tett velem.

– Te ezt nem érted, Jane. A gyermekeket le kell szoktatni hibáikról.

– A hazudozás nem tartozik az én hibáim közé! – kiáltottam vad, éles hangon.

– De azt el kell ismerned, Jane, hogy hirtelen természetű vagy. Most menj vissza szépen a gyerekszobába. Légy jó kislány, feküdj le egy kicsit.

– Én nem akarok jó kislány lenni, és nem tudok most lefeküdni. Küldjön el minél előbb az iskolába, Mrs. Reed, mert gyűlölök itt élni.

– Csakugyan az lesz a legjobb, ha minél előbb elküldöm az intézetbe – mormogta Mrs. Reed halkán maga elé. Aztán fölkapta a munkáját, és hirtelen kiment a szobából.

Kinyitottam a reggelizőszoba üvegajtáját. Odakint nagy volt a csend; se napfény, se szellő nem enyhítette a megfagyott világ egyhangúságát. Szoknyámat a fejemre és a karomra borítottam, és kimentem a park elkerített részébe. De semmi örömöm sem telt a néma fában, a le-lekoppanó fenyőtobozokban, az ősz jéggé dermedt maradványaiban: a rozsdaszínű levelekben, amelyeket

a szél halomba söpört, és azután a hideg egybefagyasztott. Egy kapunak támaszkodtam, és kibámultam a mezőre, ahol most nem legett a nyáj, s a gyepek is fagyosok voltak és fehér. Reménytelenül szürke nap volt: alacsony, felhős, havat ígérő égbolt borult a táj fölé. Már szállingóztak a hópelyhek, lehullottak a dércsípte gyepekre, a kemény ösvényre, el sem olvadtak.

Ott álltam én, szegény, elhagyatott gyermek, és újra meg újra azt kérdeztem suttogva magamtól: „Mit csináljak? Mit csináljak?”

Egyszerre csengő hangot hallottam:

– Miss Jane! Hol van? Jöjjön ebédelni!

Tudtam, hogy Bessie, de nem mozdultam. Könnyű lépteivel végigtipegtek a kerti úton.

– Kis haszontalan! – mondta. – Miért nem jön, ha hívják?

Bessie jelenléte, komor gondolataim közepette, szívderítően hatott rám, noha mint rendesen, most is haragudott. A Mrs. Reeddel lezajlott csata és a kivívott győzelem után nem vettem túlságosan a lelkemre Bessie múltó haragját. Sőt: sütkérezni akartam fiatalos könnyedségében. Két karommal átfontam a nyakát, és azt mondtam:

– Bessie! Ne szidjon mindig.

Bessie nem volt hozzászokva, hogy ilyen nyíltan és elfogulatlanul beszéljek. Úgy látszott, tetszik neki, hogy ilyen hangon szólok.

– Furcsa gyermek maga, Miss Jane – mondta, ahogy lenézett rám. – Mindig magányosan bóklászik... Hallom, hogy iskolába megy.

Bólintottam.

– És nem sajnálja itt hagyni szegény Bessie-t?

– Törődik is Bessie velem! Hisz mindig szid.

– Azért, mert olyan különös, félénk, riadt kicsi jószág. Bátorabbnak kellene lennie.

– Bátorabbnak? Hogy még több pofont kapjak?

– Ugyan már! De az igaz, hogy Miss Jane-re rájár a rúd. Anyám mondta a múlt héten, amikor itt járt látogatóban, hogy nem szeretné, ha valamelyik gyermeke lenne a maga helyén... No, gyerünk be. Mondok valamit, aminek örülni fog.

– Nem hiszem, Bessie, hogy tud olyat mondani, aminek én örülök.

– De kislány! Micsoda beszéd ez? És milyen szomorú szemeket mereszt rám! Hát hallgasson ide. Az úrnő a fiatal hölgyekkel és John úrfival együtt meg van híva ma délután teára, és maga velem fog teázni. Megkérem a szakácsnét, hogy süssön egy kis süteményt, és aztán majd segít nekem a fiókjait átnézni. Rövidesen be kell csomagolnom a holmiját. Az úrnő azt akarja, hogy egy-két napon belül induljon az iskolába. Majd megmondja nekem, hogy melyik játékát szeretné magával vinni.

– Ígérje meg, Bessie, hogy amíg itt vagyok, nem fog többé veszekedni velem.

– Jó, megígérem. De maga meg ígérje meg, hogy nagyon jó lesz, és nem fél tőlem. Mindjárt összerezzen, ha véletlenül egy kicsit élesebb hangon szólok, és az annyira bosszant.

– Azt hiszem, soha többé nem fogok félni magától, Bessie, mert magát már megszoktam. Rövidesen másoktól kell majd rettegnem.

– Ha retteg tőlük, nem fogják szeretni.

– Mint ahogy maga sem szeret, Bessie.

– Az nem áll, hogy nem szeretem magát, kisasszony. Sőt, azt hiszem, hogy jobban szeretem, mint bármelyiket a többi közül.

– Jól titkolta ezt előttem.

– No nézd csak, a kis okos! Ma egészen más hangon beszél, mintha kicserélték volna. Mitől olyan bátor?

– Hát először is nemsokára elválok magától, meg aztán...

Már-már elmondtam neki, mi történt ma köztem és Mrs. Reed között. De aztán mégis jobbnak láttam, ha hallgatok.

– Tehát örül annak, hogy itt hagy engem?
– Egyáltalán nem örülök, Bessie, de igazán. Most inkább sajnálom.

– Most! És inkább! És milyen hűvösen mondja a kis hölgy! Talán bizony ha arra kérném, hogy csókoljon meg, azt felelné, hogy inkább nem!

– Megcsókolnám, Bessie, és szívesen csókolnám meg. Hajtsa le a fejét.

Bessie lehajolt, összeöleleztünk, s megnyugodva mentem be vele a házba. Ez a délután békés harmóniában telt el, este pedig Bessie a leggyönyörűsebb meséit mesélte, és a legédesebb dalait énekelte el nekem. Még az én életemnek is akadtak tehát napsugaras percei.

5

Január 19-én alig ütötte el az óra a hajnali ötöt, amikor Bessie, gyertyával a kezében, belépett kis szobámba. Én már ébren voltam, sőt majdnem teljesen felöltözököttem. Fél órával előbb fölkeltem, megmostam az arcomat, és belebújtam a ruhámba. A lehunyt hold sugarai a keskeny ablakon át éppen az ágyamra világítottak. Úgy intézkedtek, hogy a postakocsi, amely elvisz Gatesheadből, reggel hat órakor álljon meg a kastély kapujánál. A ház lakói közül egyedül Bessie kelt föl. Begyújtott a gyerek-szobában, és elkészítette a reggelimet. Gyermekem utazás előtt nemigen tudnak enni: túlságosan izgatottak. Én sem tudtam enni. Bessie hiába unszolt, hogy legalább néhány korty forró tejet és néhány falat kenyeret nyeljek le. Becsomagolt egy kis süteményt, és beletette a táskámba, azután rám adta hosszú köpenyemet, fejembe nyomta kalapomat, ő maga kendőbe burkolózott, és együtt elindultunk. Amikor Mrs. Reed hálósobájá mellett elhaladtunk, Bessie megkérdezte:

– Nem akar elbúcsúzni?

– Nem, Bessie. Mrs. Reed az este, mikor maga lement vacsorázni, odajött az ágyamhoz, és azt mondta, hogy sem őt, sem az unokatestvéreimet nem kell felzavarnom reggel. Azt is

mondta, ne felejtsem el, hogy ő mindig a legjobb barátom volt, jusson ez eszembe, ha róla beszélek, és gondoljak rá hálával.

– Mit felelt erre?

– Semmit. Fejemre húztam a takarót, és a fal felé fordultam.

– Ez helytelen volt, Miss Jane.

– Helyes volt, Bessie. A maga asszonya nekem sohasem volt jó barátom. Ellenségem volt.

– Hogy mondhat ilyet, Miss Jane!

– Isten veled, Gateshead! – kiáltottam fel, mikor a hallból kiléptünk a parkba.

A kocsi a kapu elé ért. Négy ló húzta, zsúfolva volt utasokkal. A kocsis és a vezető kiabálva sürgetett. Ládámat felszíjazták, engem lefejtettek Bessie nyakáról. Mert görcsösen kapaszkodtam Bessie nyakába, és elhalmoztam őt csókjaimmal.

– Vigyázzon rá! – mondta Bessie a vezetőnek, mikor az beemelt a kocsiba.

– Jó, jó – hangzott a felelet, aztán a kocsi ajtaja becsapódott, valaki azt mondta: „mehetünk” – és a bárka elindult. Így szakadtam el Bessie-től és Gatesheadtől, így sodródtam ismeretlen, és mint akkor képzeltem, titokzatos tájak felé.

Az utazásra alig emlékszem. Csak azt tudom, hogy a nap irgalmatlanul hosszúnak tetszett, és azt hittem, már több száz mérföld maradt el mögöttünk.

Estefelé egy erdős völgybe ereszkedtünk alá, és jóval azután, hogy a sötétség eltakarta a kilátást, vad szél kerekedett a fák között. A szél zúgása elálmosított s elaludtam. Csakhamar arra ébredtem, hogy a kocsi áll, ajtaja tárva. A lámpások fényében egy szolgálóféle leányt pillantottam meg.

– Van itt egy Jane Eyre nevű kislány? – kérdezte.

– Én vagyok az – feleltem.

Valaki leemelt a kocsiról, a ládámat is leadták, s a postakocsi már indult is tovább.

A hosszú üléstől minden tagom megmerevedett, a rázás és dübörgés egészen elkábított. Összeszedtem magam és körülnéztem. Esős, szeles, sötét éjszaka volt, de azért homályosan láttam valami falat és egy nyitott ajtót. Bementünk, a szolgáló bezárta az ajtót. Most egy házat láttam – vagy többet, mert az épület igen nagy volt –, sok-sok ablakot, némelyik ablak még világos volt. A széles, kavicsos út vizesen csattogott talpunk alatt. Egy ajtó kinyílt előttünk, azután a szolgáló hosszú folyosón át egy szobába vezetett, ahol égett a tűz, és itt magamra hagyott.

Álltam a kandallónál, dermedt ujjaimat melengettem, és közben körülnéztem. Gyertya nem égett a szobában, de a kandalló bizonytalan, fel-fellobbanó fényében tapétázott falakat, szőnyeget láttam, függönyöket, fényes mahagóni bútort. Szalon lehetett, nem olyan tágas és pompás, mint a gatesheadi, de azért eléggé kényelmes. Éppen azt próbáltam kisütni, hogy mit ábrázol az egyik festmény, amikor nyílt az ajtó, és valaki gyertyával a kezében belépett. Nyomon követte őt egy másik személy.

Az első magas hölgy volt, sötét hajú, sötét szemű, magas homloka fehér. Alakját részben eltakarta a kendő, arca komoly volt, tartása egyenes.

– Ilyen kicsi gyermeket nem lett volna szabad egyedül útra bocsátani – mondta, és a gyertyát letette az asztalra.

Egy-két pillanatig figyelmesen nézett rám, aztán így szólt:

– Rögtön le kell fektetni, fáradtnak látszik. Fáradt vagy, fiacskám? – kérdezte, s kezét a vállamra tette.

– Egy kicsit, asszonyom.

– És biztosan éhes is. Adasson neki vacsorát, Miss Miller, mielőtt lefekszik. Most hagyta el szüleidet először, hogy iskolába jöjj, kislányom?

Elmondtam neki, hogy szüleim már nem élnek. Megkérdezte, hány éve, hogy meghaltak, mennyi idős vagyok, mi a nevem,

tudok-e egy kicsit írni, olvasni, varrni, aztán szelíden megérintette arcomat a mutatóujjával, azt mondta, reméli, hogy jó kislány leszek, és Miss Millerre bízott.

A hölgy, aki beszélgetett velem, huszonnyolc-huszonkilenc éves lehetett, a másik néhány évvel fiatalabbnak látszott. Az idősebbik nagyon tetszett nekem; arca, hangja, egész magatartása olyan előkelő. Miss Miller sokkal közönségesebb volt, gondterhelt arca pirosposzsgás, járása, mozdulatai szelesek, mint akire ezer elintéznivaló vár. Olyan volt, amilyennek egy segéd-tanítónőt képzel az ember, s később kiderült, hogy az is. Miss Miller a hatalmas és szabálytalan épület különböző szárnyain vezetett keresztül-kasul, folyosóról folyosóra, míg végre elhagytuk a háznak azt a részét, ahol teljes és kissé félelmetes csend uralkodott. Egyszerre sok hang zümmögése csapta meg a fülemet, és egy hosszú, széles terembe léptünk. A teremben nagy, festetlen deszkaasztalok álltak, mindegyik asztalon két-két gyertya égett, s az asztalok körül, padokon, sok-sok lány ült, mindenféle korú lány tízévestől húszévesig. A gyertyák homályos világánál úgy tűnt, hogy megszámlálhatatlanul sokan vannak, pedig valójában nem voltak nyolcvannál többen. Valamennyien egyforma, furcsa szabású barna gyapjúruhát viseltek és hosszú, hollandi vászonkötényt. Tanulóóra volt, a holnapi órákra készültek, s a zümmögés a lecke halk ismétléséből adódott.

Miss Miller megmutatta, hogy hova üljek, az ajtó közelébe, egy pad szélére, aztán a hosszú terem végébe ment, és így kiáltott:

– Hetesek, szedjétek össze a tankönyveket, és rakjátok el!

Négy magas lány fölállt a különböző asztalok mellől. Összeszedték és elrakták a könyveket. Megint felharsant Miss Miller parancsszava:

– Hetesek, hozzátok be a vacsorát!

A nagylányok kimentek, és csakhamar visszatértek. Mind a négyen egy-egy tálcát hoztak, a tálcán valami adagokra osztott

ételféle, nem tudtam kivenni, hogy micsoda, s minden tálca közepén egy vizeskancsó meg egy bögre. Az adagokat kiosztották. Aki szomjas volt, ivott a közös bögréből. Mikor rám került a sor, ittam egy kortyot, mert én is szomjas voltam, de az ételhez hozzá sem nyúltam. Az izgalom és a fáradtság elvette az étvágyamat. Most láttam csak, hogy a vacsora apró darabokra tördelt zablepényből állott.

Mikor a vacsora véget ért, Miss Miller imát mondott, azután az osztályok felsorakoztak, és a növendékek párosan fölmentek a hálósobákba. Ekkor már holtfáradt voltam, és nem is néztem, milyen a hálószoza. Csak azt láttam, hogy mint a tanterem, ez is nagyon hosszú. Ezen az első éjszakán Miss Miller osztotta meg velem az ágycát. Segített levetkőzni. Mikor lefeküdtem, egy pillantást vettem az ágyak hosszú sorára. Minden ágyban ketten feküdtek. Tíz perc múlva elfújták az egyetlen gyertyát. Csönd és sötétség borult a nagy teremre. Elaludtam.

Az éjszaka gyorsan elmúlt; olyan fáradt voltam, hogy még csak nem is álmodtam semmit. Egyszer arra ébredtem, hogy szélvihar dühöng, és szakad az eső, s ekkor vált tudatossá bennem, hogy Miss Miller ott fekszik mellettem. Mikor ismét fölvettem a szemem, élesen szólt a csengő. A lányok már fölkeltek és öltözködtek. Még nem virradt; egy vagy két faggyúgyertya pislogott a teremben. Nehezemre esett fölkelni, dermesztő hideg volt, annyira dideregtem, hogy alig tudtam a ruhámat magamra szedni. A mosakodásra várni kellett; mert a szoba közepén álló mosdóasztalon hat lányra csak egy mosdótál jutott. Aztán megint megszólalt a csengő, kettesével felsorakoztunk, és lementünk a hideg és rosszul világított tanterembe. Itt Miss Miller megint hangosan imádkozott, aztán így kiáltott:

– Osztályok! Sorakozó!

Nagy tolakodás kezdődött. Miss Miller felváltva hol „Csend”-et, hol „Rend”-et vezényelt. Mikor végre rend lett, a

lányok négy félkörbe tömörültek négy asztal körül. Az asztalok végén egy-egy szék állt. Mindegyik lány könyvet tartott a kezében, s mindegyik asztalon, az üres szék közelében, egy Biblia-szerű, nagy könyv feküdt. Néhány pillanatnyi várakozás következett, ezalatt valami számolásféle, halk mormolás hallatszott. Miss Miller püsszegve járta körül a termet.

Valahol távolabb megint megszólalt egy csengő. Abban a percben három hölgy lépett a terembe. Három asztal mellett elfoglalták az üres székeket; a negyediket – ez esett legközelebb az ajtóhoz, s e körül gyülekeztek a legkisebb növendékek – Miss Miller foglalta el. Intett, hogy én is menjek közéjük.

Megkezdődött a munka. Először újra elmondták a reggeli imát, aztán verseket mondtak fel a szentírásból, majd lassú bibliaolvasás következett. Ez körülbelül egy órába került. Mire befejeződött, megvirradt. A fáradhatatlan csengő ekkor negyedszer is megszólalt. Az osztályok megint felsorakoztak, és átvonultak egy másik helyiségbe reggelizni. Most már én is örültem, hogy ehettem valamit, hiszen már majdnem rosszul voltam az éhségtől, előtte való nap jóformán semmit sem ettem.

Az étterem nagy, sötét, alacsony helyiség volt. Két hosszú asztalon, néhány tálban forró étel gőzölgött. Az illat azonban, amely a tálakból felszállt – kétségbeesetten tapasztaltam –, korántsem volt étvágygerjesztő! A lányok is félrehúzták szájukat, amint a szag az orrukat megcsapta.

A nagylányok, akik a csoport élén haladtak, suttogva mondogatták egymásnak:

– Undorító! Már megint odaégették a zabkását!

– Csend! – hallatszott egy hang, ezúttal nem Miss Miller hangja, hanem valamelyiké a felsőbb osztályok tanárai közül. Alacsony, sötét bőrű teremtés volt, elegánsan öltözött, de barátságatlan külsejű. Ő ült az egyik asztalfőn, míg a másikon egy terjedelmesebb hölgy elnökölt. Azt, aki tegnap este olyan

kedvesen fogadott, hiába kerestem, nem volt jelen. Miss Miller annak az asztalnak a végén ült, amelyik mellé engem ültettek. A másik asztal végét pedig egy idegenes külsejű; idősebb hölgy – mint később megtudtam –, a francia tanítónő foglalta el. Hosszú asztali ima után zsoltárecskés következett, aztán egy szolgáló teát hozott be a tanítónőknek, és az étkezés megkezdődött.

Mintfogya már ájultoztam az éhségtől, mohón nyeltem le egy kanálnyi az ételből anélkül, hogy az ízével törődtem volna. De ahogy első éhségem csillapult, ráeszméltem, hogy ami előttem van, valami undorító kotyvalék. Az odaégett zabkása majdnem olyan komisz, mint a rothadt krumpli: akármilyen éhes az ember, már a szagától is megundorodik. A kanalak lassan mozogtak, a lányok szájukba vették az ételt, és igyekeztek lenyelni. De a legtöbben mindjárt abba hagyták a próbálkozást. A reggeli véget ért, és senki sem reggelizett. Az asztali imádságban megköszöntük azt, amit nem kaptunk, aztán megint zsoltárt énekeltünk, s az ebédlőből visszamentünk a tanterembe. Én az utolsó közt voltam, és az asztalok között elhaladva láttam, hogy az egyik tanítónő fölemel egy csajkát, és belekóstol az ételbe, aztán összenéz a többiekkel, látszik rajtuk, hogy egyet gondolnak, és a terebélyes meg is jegyezte suttogva:

– Undorító kotyvalék! Gyalázat!

A tanítás csak negyedóra múlva kezdődött. Ez alatt a negyedóra alatt az egész terem a feje tetején állt, ilyenkor ugyanis szabad volt hangosan beszélni, s a lányok alaposan ki is használták a helyzetet. Egyébként csak a reggeliről folyt a szó, s mindenki egyformán fel volt háborodva. Szegényeknek az volt az egyetlen vigasztalásuk, hogy kedvükre szidhatták az ehetetlen kását. A tanítónők közül egyedül Miss Miller volt most jelen; a nagylányoknak egy csoportja körülfogta, és komoly, dacos arccal tárgyalták a botrányt. Néhányan Mr. Brocklehurst nevét

is említették, Miss Miller erre rosszállóan csóválta a fejét, de különben nem nagyon igyekezett a dühkitöréseknek gátat vetni, sőt mintha inkább osztozott volna az általános felháborodásban.

A tanterem órája kilencet ütött. Miss Miller kivált a csoportból, a terem közepére lépett és felkiáltott:

– Csend! Mindenki a helyére!

A lányok fegyelmezetten viselkedtek, öt perc alatt elcsitult a lárma, és a bábeli zűrzavart viszonylagos csend váltotta fel. A felsőbb osztályok tanítói is elfoglalták helyüket, de úgy látszott, még várnak valamire. A terem hosszában húzóódó padokon nyolcvan leány ült feszesen és mozdulatlanul. Furcsa gyülekezet volt. Mindegyiknek a haja simán hátrafésülve, nehogy véletlenül egy fürtöcske kiszabadulhasson. Valamennyien magasan zárt, barna ruhában, a nyak körül keskeny fehér szegély, kötényükön elöl úgynevezett holland zsebek fityegtek (olyanfélék, mint a skótok zacskói), ezekben tartották a kézimunkát, varróeszközöket. Lábukon vastag harisnya és falusi suszter kezére valló, durva, rézkampós cipő. Vagy húszan azok közül, akik ezt az intézeti egyenruhát viselték, felnőtt lányok voltak, majdnem hölgyek; az esetlen holmi sehogy sem állt rajtuk, és még a legcsinosabbat is elcsúfította.

Hol a lányokat néztem, hol a tanítónőket. A tanítónőktől sem voltam elragadtatva. A kövérkés kicsit közönséges volt, a sötét hajú nagyon is mord, a francia érdes és furcsa. Szegény Miss Millernek égett az arca, fáradt volt, agyonhajszolt. Míg tekintetem körbejárt, egyszerre mindenki, mint egy gombnyomásra, felállt.

Mi történt? Vezényszó nem hangzott el. Sehogy sem értettem a dolgot. De mielőtt magamhoz térhettem volna, a lányok ismét leültek. Minden szem egy irányba nézett. Az a hölgy jött be, aki az este olyan kedves volt hozzám. Ott állt a kandalló mellett, a terem végében – mert a terem mindkét végében volt egy-egy kandalló –, és némán, komolyan jártatta végig tekin-

tetét a növendékek sorain. Miss Miller odalépett hozzá, valamit kérdezett, aztán visszament a helyére, és így szólt:

– Az első osztály hetese hozza be a földgömböket!

Mialatt a parancsot teljesítették, a hölgy lassan végigsétált a termen. Azt hiszem, a tisztelet érzése bennem erősebben kifejlődött, mint másokban, mert még ma is megborzongat az a hódoló tisztelet, amellyel akkor a hölgy lépteit kísértem. Most, a nappali világosságban, még magasabbnak és karcsúbbnak láttam. Sugárzó barna szeme, hosszú, sötét, finom rajzú szempillái még inkább kiemelték homlokának fehérségét. Sötétbarna haja a divatnak megfelelően, hosszú fürtökben göndörödött halántékára. Akkoriban nem simán viselték a hajukat a divatos dámák, hanem hosszú fürtökben. Ruhája is a kor divatja szerint készült, fekete bársonysujtással díszített, sötétvörös bársonyból. Övében aranyóra csillogott. (Akkortájt még nem viselt mindenki órát, mint manapság.) Hogy a kép teljes legyen, hadd szóljak még a nemes arcvonásokról, a hibátlan, bár sápadt arcbőréről, az előkelő magatartásról, s az olvasó hű képet nyer – már amennyire szavak hű képet adhatnak – Miss Temple külsejéről. Később, mikor egyszer rám bízta az imakönyvét, hogy vigyem le a templomba, megtudtam, hogy Maria Temple a neve.

Lowood igazgatónője (mert ő volt az igazgató) helyet foglalt az asztal mellett, amelyre földgömböket helyeztek, odahívta az első osztályt, és megkezdte a földrajzórát. A többi tanítónő történelmet, nyelvtant stb. ismételt az osztályával, aztán írás és számtan következett, majd néhány nagyobbacska lánynak zeneórát adott Miss Temple. Végre tizenkettőt ütött az óra. Az igazgatónő felállt.

– Néhány szavam lenne a növendékekhez – kezdte.

Már-már kitört a zűrzavar, amely a tanítás befejezését követni szokta, de az ő hangjára csend lett. – Ma olyan reggelit kaptatok – mondta –, amelyet lehetetlen volt megenni. Utasítást adtam, hogy löncsre sajtos kenyeret küldjenek föl.

A tanítónők meglepetten néztek rá.

– Az én felelősségemre – tette hozzá magyarázatképpen az igazgatónő, és sietve elhagyta a termet.

A sajtos kenyereket rögtön felhozták és szétosztották, az egész iskola nagy testi és lelki gyönyörűségére. Azután elhangzott a parancsszó: – Ki a kertbe!

A kert, amikor a virágok nyíltak, szép lehetett, de most, január végén, sivár volt és fagyos. Borzongva néztem körül; nem olyan nap volt, amikor az ember vágyik a szabadba.

Egyedül álldogáltam, de hát Gatesheadben megszoktam a magányosságot, nem is fájt túlságosan, hogy senki sem törődik velem. Körülnéztem a kolostori elzártaságú kertben, aztán tekintetem fölsiklott a házra. Csak most tűnt föl, milyen hatalmas épület, s hogy az egyik fele ósdi, sűrű, a másik fele teljesen új. Az új épületszárnyban volt a tanterem és a hálóterem, ennek a szárnynak kockázott, rácsos ablakai voltak, akár egy templomnak. A kapu fölött egy kőtáblán ez a felírás állt:

LOWOODI NEVELŐINTÉZET

Ezt a szárnyat újjáépítette Naomi Brocklehurst,
a grófságbeli Brocklehurst Hall tulajdonosa.

*„Világítson világosságtok az emberek előtt, hogy lássák
jótetteiteket, és magasztalják mennyei Atyátokat.”*

Szent Máté ev. 5. r. 16. v.

Újra meg újra elolvastam ezeket a szavakat, de hasztalanul törtem a fejemet, nem értettem belőlük semmit. Még egyre a „nevelőintézet” jelentésén tűnődtem, meg azon, milyen összefüggésben van a szentírás idézett szavaival, amikor köhögést hallottam a közvetlen közelben, és hátrafordultam. Egy növénydék ült a kőpadon, ölében könyv. A kislány lapozás közben felpillantott, és akkor egyenesen nekiszegtem a kérdést:

– Érdekes a könyved? – és már-már arra gondoltam, hogy egyszer majd kölcsönkérem tőle.

– Nekem tetszik – felelte egy-két pillanatnyi habozás után, s fürkészve nézett rám.

– Meg tudnád mondani, mit jelent az a felirat a kapu fölött? Mi az, hogy Lowoodi Nevelőintézet?

– Hát ez a ház, ahol te is lakol.

– De miért intézet? Miért nem iskola? Más ez, mint a többi iskola?

– Azért, mert részben jótékonyági intézmény. Téged és engem és mindnyájunkat kegyelemből tartanak itt. Gondolom, te is árva vagy. Édesapád vagy édesanyád már nem él, ugye?

– Meghaltak a szüleim, mikor én még egész kicsi voltam. Nem is emlékszem rájuk.

– Nos hát, itt minden növendék félárva, az intézetet árvák nevelőintézetének hívják.

– És nem fizetünk semmit? Ingyen tartanak itt?

– Évente tizenöt fontot fizetünk, vagy fizetnek értünk mások.

– Akkor miért mondod, hogy kegyelemből tartanak?

– Azért, mert évi tizenöt font nem elég a tandíjra és az ellátásra. A különbözetet jótékony adakozásból fedezik.

– Kik adakoznak?

– A környékbeli és londoni jótékony hölgyek és urak.

– És ki volt az a Naomi Brocklehurst?

– Az a hölgy, aki az új épületszárnyat építtette, amint a táblán olvashattad, és akinek a fia az egész intézetnek felügyelője és irányítója.

– De miért?

– Azért, mert ő kezeli az intézet pénzt, és különben is, mondom, ő a vezető.

– Akkor hát ez a ház nem azé a hölgyé, aki órát visel a derekán, és aki sajtos kenyeret hozatott föl nekünk?

– Miss Temple-t gondolod? Ó, dehogyan! Bár az övé lenne!

Miss Temple is Mr. Brocklehurstnek tartozik felelősséggel. Minden lépéséről be kell számolnia. Ruháinkat és az élelmet Mr. Brocklehurst vásárolja.

– Itt is lakik?

– Nem lakik itt. Két kilométernyire innen van egy szép nagy háza.

– Jó ember az a Mr. Brocklehurst?

– Lelkész. Azt mondják, sok jót tesz.

– Te már régóta vagy itt?

– Két éve.

– Te is árva vagy?

– Anyám meghalt.

– Szeretsz itt lenni?

– Túl sokat kérdezel. Egyelőre elégedj meg ennyivel, én most már szeretnék tovább olvasni.

De ebben a pillanatban megszólalt az ebédre hívó csengő, be kellett menni a házba. A szag, mely az ebédlőben terjengett, alig volt ínycsiklandozóbb, mint a reggeli förtelmes szaga. Az ebédet két hatalmas bádogedényben szolgálták fel. A felszálló sűrű pára avas zsírszagot árasztott. A zagyvalék különböző nagyságú krumplidarabokból és vörös húscsafatokból állott. Ebből az ételből elég nagy adagot kaptunk. Amennyit tudtam, ettem belőle, és azon tűnődtem, vajon a koszt mindennap ilyen rossz lesz-e.

Ebéd után azonnal visszamentünk a tanulószobába; öt óráig tartott a tanítás.

Öt óra után még egyszer kaptunk enni: egy fél szelet fekete kenyeret és egy kis bögre kávé. Mohón nyeltem a kávé is, a kenyeret is, de keveselltem. Még nagyon éhes voltam, kétszer annyit is meg tudtam volna enni. Uzsonna után félórai pihenés következett, azután tanulás. Azután egy darabka zablepény egy pohár vízzel, esti ima, lefekvés. Így telt el Lowoodban az első napom.